

1571635

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Навчальний посібник містить систематизований виклад тем, які розкривають загальні економічні поняття, мікроекономічні та макроекономічні питання, проблеми світового господарства та міжнародних економічних відносин. Посібник є повним навчально-методичним комплексом, охоплює, крім теоретичної частини, практикум для студентів, додаткові навчально-методичні матеріали. Посібник розраховано на студентів спеціальностей «Міжнародні економічні відносини», «Туризм», «Готельно-ресторанна справа», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», а також для студентів неекономічних спеціальностей.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ	12
Тема 1. ЕКОНОМІЧНА НАУКА:	
ЗМІСТ І МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	12
§ 1. Економічна наука як складова системи соціальних наук	12
§ 2. Об'єкт і предмет економічної науки	14
§ 3. Позитивна і нормативна економіка	15
§ 4. Теоретичне й емпіричне пізнання в економічній науці	18
§ 5. Дослідження об'єкта економічної науки в межах різних теоретичних концепцій	26
Питання для самоконтролю	32
Практикум 1	33
Тема 2. СУСПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО	35
§ 1. Людські потреби і необхідність виробництва. Ресурси, фактори і найпростіші елементи виробництва. Продуктивні сили і виробничі відносини	35
§ 2. Обмеженість виробничих ресурсів і проблема вибору в економіці. Крива виробничих можливостей	41
§ 3. Результати виробництва. Виробнича функція	44
§ 4. Відтворення та економічне зростання. Ефективність виробництва	47
Питання для самоконтролю	51
Практикум 2	52
Тема 3. ВЛАСНІСТЬ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ	53
§ 1. Сутнісні характеристики власності	53
§ 2. Різноманіття форм власності	58
§ 3. Розвиток відносин власності	60
Питання для самоконтролю	63
Практикум 3	63
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	65
Тема 4. СТУПЕНІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА. СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ	65
§ 1. Ступені економічного розвитку суспільства	65
§ 2. Економічні системи. Типи, види та моделі	67

§ 3. Ринкова економіка як система, її характеристика	70
Питання для самоконтролю	72
Практикум 4	72
Тема 5. ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО. ТЕОРІЇ ВАРТОСТІ ТА ГРОШЕЙ.....	74
§ 1. Натуральне і товарне виробництво	74
§ 2. Товар та його властивості. Теорії вартості товару	76
§ 3. Гроші: сутність і функції. Теорії грошей.....	79
Питання для самоконтролю.....	83
Практикум 5	84
Тема 6. ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧА В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	85
§ 1. Свобода вибору споживача. Корисність і способи її вимірювання.....	85
§ 2. Раціональна поведінка споживачів. Споживчий вибір. Криві байдужості та бюджетна лінія	89
§ 3. Рівновага споживача. Правило оптимізації споживчого вибору	92
Питання для самоконтролю.....	97
Практикум 6	97
Тема 7. ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ У РИНКОВІЙ СИСТЕМІ	103
§ 1. Формування ринкового попиту	103
§ 2. Формування ринкової пропозиції та фактори її змін	110
§ 3. Встановлення ринкової рівноваги та її порушення	115
§ 4. Еластичність попиту та пропозиції	119
§ 5. Застосування теорії еластичності у практиці	126
Питання для самоконтролю.....	130
Практикум 7	130
РОЗДІЛ 3. МІКРОЕКОНОМІКА	134
Тема 8. ПІДПРИЄМНИЦТВО І ФІРМА. ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ	134
§ 1. Сутність, умови, принципи та середовище підприємництва.....	134
§ 2. Фірма – основна ланка економіки	142
§ 3. Менеджмент у системі ринкових відносин	146
§ 4. Маркетинг у сучасній економіці	166
Питання для самоконтролю.....	179
Практикум 8	179
Тема 9. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА ПРИБУТОК.....	181
§ 1. Сутність і структура витрат виробництва	181
§ 2. Дохід і прибуток	182

§ 3. Витрати в короткостроковому періоді.....	183
§ 4. Витрати фірми в довгостроковому періоді	185
§ 5. Трансакційні витрати	187
Питання для самоконтролю.....	188
Практикум 9	189
Тема 10. РИНОК РЕСУРСІВ І ФАКТОРНІ ДОХОДИ.....	190
§ 1. Виробничі ресурси та особливості їх кругообігу	190
§ 2. Ринок ресурсів і його елементи. Формування попиту та пропозиції основних факторів виробництва.....	192
§ 3. Виробнича функція і поведінка фірми на ринках ресурсів.....	198
§ 4. Факторні доходи та їх розподіл.....	205
Питання для самоконтролю.....	211
Практикум 10	212
Тема 11. РИНОК ДОСКОНАЛОЇ ТА НЕДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	213
§ 1. Ринок досконалої (чистої) конкуренції	213
§ 2. Чиста монополія.....	218
§ 3. Олігополія	222
§ 4. Монополістична конкуренція.....	225
Питання для самоконтролю.....	227
Практикум 11	228
РОЗДІЛ 4. МАКРОЕКОНОМІКА.....	230
Тема 12. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ЦІЛІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ.....	230
§ 1. Предмет макроекономіки. Кругообіг потоків у макроекономічній моделі. Суб'єкти і ринки національної економіки. Національний продукт	230
§ 2. Основні показники національної економіки ВВП та ВВП. Способи визначення показників національної економіки	235
§ 3. Відтворювальна структура суспільного продукту. Система національних рахунків.....	245
Питання для самоконтролю.....	253
Практикум 12	254
Тема 13. МАКРОЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	256
§ 1. Сукупний попит і фактори, що його визначають	256
§ 2. Сукупна пропозиція в короткостроковому і довгостроковому періодах.....	260
§ 3. Питання теорії.....	262
§ 4. Історичний екскурс. Кейнс проти Черчілля	266

§ 5. Макроекономічна рівновага в моделі сукупного попиту і сукупної пропозиції. Перехід від короткострокової до довгострокової рівноваги.....	268
§ 6. Шоки попиту і пропозиції. Стабілізаційна політика.....	270
Питання для самоконтролю.....	271
Практикум 13	271
Тема 14. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ	
§ 1. Сутність і складові макроекономічної нестабільності	274
§ 2. Безробіття	275
§ 3. Інфляція	282
§ 4. Економічні коливання	295
Питання для самоконтролю.....	299
Практикум 14	299
Тема 15. ГРОШОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	301
§ 1. Ринок грошей. Попит на гроші. Пропозиція грошей	301
§ 2. Рівновага на грошовому ринку. Її порушення та відновлення	310
§ 3. Кредит: сутність, форми, функції в ринковій економіці.....	313
§ 4. Банки і банківська система	317
§ 5. Ринок цінних паперів	322
Питання для самоконтролю.....	324
Практикум 15	325
Тема 16. ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВА СИСТЕМА	326
§ 1. Сутність фінансів та їх функції. Поняття фінансової системи	326
§ 2. Державний бюджет і бюджетний дефіцит	329
§ 3. Податкова система. Види податків	333
Питання для самоконтролю.....	341
Практикум 16	341
Тема 17. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	343
§ 1. Еволюція поглядів на роль держави в економіці.....	343
§ 2. Необхідність державного регулювання економіки. Функції держави в економіці.....	346
§ 3. Методи та форми державного регулювання	351
§ 4. Економічна політика держави. Якість державного управління	353
Питання для самоконтролю.....	358
Практикум 17	359
Тема 18. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ	360
§ 1. Соціальна політика держави.....	360
§ 2. Доходи населення та їхні джерела. Нерівномірність розподілу доходів	363

§ 3. Державна політика доходів. Система соціального захисту	368
§ 4. Бідність як соціально-економічна проблема	373
§ 5. Проблеми формування середнього класу в Україні	377
Питання для самоконтролю	381
Практикум 18	382
РОЗДІЛ 5. СУЧАСНЕ СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО.....	384
Тема 19. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО.....	384
§ 1. Світове господарство: визначення, риси і тенденції розвитку	384
§ 2. Міжнародний поділ праці як основа функціонування та розвитку світового господарства	388
§ 3. Основні суб'єкти світового господарства	396
§ 4. Ринки ресурсів світового господарства	401
§ 5. Сучасні тенденції розвитку світового господарства	408
Питання для самоконтролю	414
Практикум 19	415
Тема 20. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	417
§ 1. Теоретичні та методологічні питання міжнародних економічних відносин	417
§ 2. Міжнародна торгівля товарами та послугами.....	421
§ 3. Ціноутворення у світовій торгівлі.....	427
§ 4. Світова валютна система і міжнародні розрахунки. Платіжний баланс країни	428
§ 5. Вступ України до Європейського Союзу: проблеми та перспективи.....	432
Питання для самоконтролю	436
Практикум 20	437
ЛІТЕРАТУРА.....	439
ГЛОСАРІЙ	444
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	459